

KA STAIL

U

H. WARMPHAIGN STEN

M.B. JYRWA

KA STAIL

U

H. WARMPHAIGN STEN

M.B. JYRWA

Ia ka hok longtraï la tyngkai Sien Shon Banyngkong 2001: 500
La pynbit pynbiang ha Mang Computers, Nongthymmai, Shillong-14.

Ka Maitphang

Kane ka long ka jingbishar bniah ka ba ar ia kaba i Dr. M.B.Jyrwa i la ai halor ka poim ba radbah jong u H.W.Sten *Ka Burom Ba La Jah*. Da kaba i la ai ia kane ka jingtrei ka ba-ar, i nongthoh i la pyndep ia kawei na ki ar tylli ki bynta kiba donkam eh ha ka ban bishar ia kano kano ka poim. Hood, ka jingbishar ia ki phang kiba u myllung u la jied ban tai ha ka poim jong u ka long ka ba kham tynrai bad ka ba kham shongpdeng ban thew ban woh ia ka dor jong ka jingtrei jong u. Hynrei ka long ruh ka kamram jong u ne ka kritik ban plaid de ia kane kawei ka bynta jong ka poitri bad kata ka long ban bishar halor ki buit-thaw ia kiba u myllung u la jied kyrpang ban pynpaw pyrthei ia ki symboh jingmut kiba u la bsut ha ki phang jong ka poim. Haduh mynta hi, kiba bun na ki kritik halor ka poitri ki kham ñaid kiar na kane ka bynta ka ba ar. Don pat kiba shu bynrap ia ka jingbishar halor ki buit-thaw khyndiat khyngoit hadien ba la tai bniah ia ki phang kiba don ha ka poim. Nga ngeit, namarkata, ba kane ka jingtrei kan long kaba myntoi shibun eh khamtam ia ki nongpule bad ki 'riewwad jingtip halor ka poitri.

Haba phai sha ki sker ki ba don ha kane ka kot, i nongthoh i la pharia ia ki buit-thaw ba kongsan jong kane ka poim ha ki hynriew tylli ki mat. Ka buit-thaw ka ba nyngkong eh ka ba i la jied ban bishar ka long ka *allusion* ia ka ba i la jer kyrteng Khasi "Ki Ksai Na Wei". Nangta la pynbud sa ki *imagery* ia kiba i la khot da "Ki Dur Shon Jingmut" ha ka ba i la bishar ia ki *image* ki ba thew ia ka bor iohi, bor iohsngew, bor sma, bor mad, bor jingtba ryngkat ruh bad ka bor tip bad bor khiih. Hangne la kynthup ruh ia ka jingbatai halor ka *metaphor*, ka *simile*, ka *symbol*, ka *synecdoche* bad ka *metonymy*. Ha ka lynnong ka ba i la ai kyrteng "Ki Jnit Ki Jnat", i nongthoh i la batai ia ki sawa sur (musical devices) ba kyrpang jong ka poitri kum ka *alliteration* bad *onomatopoeia* ryngkat ruh ia ki buit-thaw kum ka *ambiguity*, ka *climax*, ka *anti-climax* ka *anti-thesis*, ka *epigram*, ka *euphemism*, ka *hyperbole*, ka *irony* bad ka *sarcasm*. Ka lynnong ka ba i la ai kyrteng "Ka Buit Pynkren Briew" (Personification) kam shym kut tang ha ka ban bishar ia ka buit pynkren briew, hynrei i nongthoh i la batai bniah bha ia ka jingpynlong doh pynlong snam, jingai rong ai rup, ai jingim jong u myllung ia ki tyngshop ki puron jong u, khamtam eh ia kito kiba ju don

tang ha ka bor pyrkhath bor sngewthuh jong u briew kum ka Pap, ka Lei Kynmaw Tym pang bad kiwei de. I nongthoh i la mang kyrpang ia kawei ka lynnong tang ban bishar bniah ia ka rukom pyndonkam jong u H.W.Sten ia ki kyntien bad ia ka Ktien ha ka poim jong u. I la bishar khamtam eh ia ki kyntien ba la shu khñiot lang kum "bu" ("ba" bad "u"), ki 'tienkynnoh kum "ñier" (na "u ñiut u ñier), ki kyntien thawnang kum "laisap", "khu ksuid" bad "phohbha", ki kyntien biria kum "kan jakoid de" bad ki kyntien shim kylliang kum *bahut atcha*. Khatduh eh, i nongthoh i la bishar ruh ia ka dur ka dar (form) jong ka poim bad i la tynjuh bha ia ka lada ka la kot ne em sha ka kyrdan epik. Ka jingpynkut nia jong i halor kane ka mat ka long ba kane ka poim ka dei ka jingpyrshang "ka ba khraw bad ba ka long ruh ka thylleng epik kaba nyngkong eh ha ka ri". Kane ka poim ka long shisha ka jingpyrshang halor ka epik thoh, hynrei ka long ka ba donkam ban mih ki 'riewwad jingtip pat halor ki epik kren (oral epic), la ki don ne em ha ka jaitbynriew jong ngi.

Khatduh eh, nga ai khublei ia i nongthoh na ka bynta kane ka jingtrei ka ba dondor kaba i la pynnoh synñiang sha ka thup *literary criticism* jong ka litereshor Khasi. Nga pynshur khamtam eh ba in nang ai shuh shuh ki kyrteng ki ba ia dei dur ha ka litereshor (literary terms) ha ka Ktien la jong ban nang pynriewspah ia ka litereshor Khasi.

To U Blei Un kyrkhu bad ai bor ia i nongthoh ba in nang iaid shaphang shuh shuh ban pynroi ia la ka thoh ka tar.

Dated Shillong
The 25th May, 2001.

Dr. B.War
Head, Khasi Dept.,
NEHU, Shillong.

Ha Ki Nongpule

Ka Burom Ba La Jah ka dei ka poitri kaba jrong tam ha ka litereshor Khasi. Ka jingjrong jong ka ka ai lad ia u nongthoh ban bsuh shibun ki jingmut jingpyrkhat ia kiba un ym lah ban leh kumta ha kano kano kawei pat ka poitri kaba kham lyngkot. Kaba sngewtynnad haba pule bha ia kane ka poitri ka long ba hangne ngi ioihi ia ki jingmut jingpyrkhat ym ha ka jinglong lyngkhot lyngkhot hynrei ha ka jinglong ba iaineh bad ba tylli bha mlun kumta ba ki nongpule kin ym lah kiar satia na ki. Ka bor ban pynkhih ia ka mut ka pyrkhath ki nongpule ruh ka don bha ha ka. Ia kane u nongthoh u la lah ban leh da kaba u la pyndonkam ia ka buit thaw kaba tynrai na lade u da pyniakhleh ia ka bad kito kiba u la nang na kiwei.

Ban tai ia ka buit thaw jong une u nongthoh kam shym la long kaba suk ia nga. Ka la shim shibun ka por bad nga la dei ban pule bunsien bha ia kane ka poitri khnang ban lap ia kine khyndiat kiba nga la lum lang ha kane ka kot. Ha ka jingshisha ngam sngewnud ban ong ba nga la lah ban tai lut ia kaba donkam ha ka jingiadei bad ka stail une u nongthoh. Ki don bun kiei kiei kiba ha lade hi nga sngewthuh ba ki dei ka bynta ka stail hynrei kiba ngam shym la lah ban buh beit lang hangne. Ka buit tynsat, ka buit tyngngian ia ki jingmut jingpyrkhat kiba kane ka poitri ka pynpaw ka long shisha kaba khraw, bad ngi lah ban mad bad sngewthuh ia ki katba ngi nang iai pule ia ka.

Nga kheiñ ba kane ka jingpyrshang jong nga ka long tang ka jingplaid lynti ia ki kritik bad nongwad bniah kiba hadien jong nga ki ban dang thir ia ka la na ka liang ka stail ne na ka liang ka khubor. Ki nongpule kiba kwah ban pule bishar ia kane ka poitri kim dei ban pyrkhath ba ki katto katne tylli ki kot kiba la mih halor jong ka ki khang lad ia ki na kaba leh kumta. Lada kin mih ki kritik hadien ki ban lap ba ki nia ki jutang kiba nga la sei ha kane ka kot ki dang donkam ia kaban pyndap shuh, kata kan pynhun shibun eh ia nga. Ngan sngewnguh shibun lada don na pdeng ki nongpule ia kane ka kot kiba kloi ban kdew ia kano kano ka bynta kaba ki sngew da kumwei pat.

Nga pynpaw ia ka jingsngewnguh kaba khraw ia i Dr.B.War na ka bynta ka jingpyllait por khnang jong i ban pule ia ka manuscript bad ban ai ruh ka jingkynthoh kaba myntoi eh

halor kane ka jingpyrshang jong nga.

Nga kynmaw burom ha ka rukom kaba kyrpang eh ia i Prof H.W. Sten, wat la im don shuh bad ngi, namar ba im shym la bynnud ban ai ha nga ki jubab ia ki jingkylli kiba la mih na ka text. Ka jingioh ban ia syllok bad i ha ki bynta kiba pher ka la iarap ia nga ban sngewthuh bha ia kane ka poitri.

Ka jingsngewnguh ka leit sha baroh ki dkhot ka iing ka sem jong nga kiba la ai ka jingkyrshan bad ka jingpynshlur ia nga khamtam eh ha ki por ba ka jingsngewlwait ka thap thap tylllep sha ka ban iehnoh ia ka jingtrei. Nga sngewnguh ia u khun jong nga u Andrew uba la buh ia ka MSS ha ka dur ka kot. Khatduh ka jingsngewnguh kaba ha khlieh tam ka long ia u Blei bad u Trai jong nga u Jisu Khrist uba long u Nongpynshait bor ba ha khlieh tam ha ka jingim bad jingtrei jong nga.

Ha-Sharing Cottage,
April 2001.

M.B. Jyrwa

Ki Sker

1. Ka Maitphang	i
2. Ha Ki Nongpule	iii
3. Kaei Ka Stail?	1
Kaei Ka Stail?	1
I Symbol Pyrkhat Ha Ka Burom Ba La Jah	5
Ka Saiñ Dur Ia I Symbol Pyrkhat	9
Ka Jingsdang	11
Ka Jingkut Jong Kawei Pa Kawei Ka Kitab	12
Ka Jingthir Nia	13
Ka Blank Verse	14
4. Ki Ksai Na Wei	15
Ka Burom Ba La Jah Ha Ka	
Jingiadei Bad Kiwei Pat Ki Kot	18
5. Ki Dur Shon Jingmut	30
Ka Metaphor	36
Ka Synecdoche	38
Ka Metonymy	39
Ka Symbol	40
Ki Dur Shon Jingmut, Metaphor, Simile	
Bad Shin	41
6. Ki Jnit Ki Jnat	50
Ka Alliteration	50
Ka Ambiquity	51
Ka Anticlimax	54
Ka Antithesis	55
Ka Apostrophe	57
Ka Apotheosis	57
Ka Climax	58
Ka Epigram, ka Euphemism, ka Hyperbole,	
ka Irony bad Sarcasm	59
Ka Onomatopoeia	60

7. Ka Buit Pynkren Briew	62
U Ren	63
U Ieit Paidbah	76
8. Ka Stail Tynrai U H.Warmphaign Sten	90
Ki Kyntien Kren Kum Kyntien Thoh	90
Ki Kyntien Pynap	91
Ki Kyntien Pynwan-Ki Kyntien Thawnang	95
Ki Kyntien Biria-Ki Kyntien Shim Kylliang	96
9. Ki Snap Ka Epik	98
10. Ka Nongrim Poitri U H.Warmphaign Sten	107
11. Ki Kot Ba La Pyndonkam	110-112
12. Ki Jingdew Kat Kum Ki Phang	113-115

KI SNAP KA EPIK

Hadien ba ngi la peit ia ki bynta ka stail kiba don ha *Ka Burom Ba La Jah*, ka jingkylli kaba i'eng rsung ha khmat jong ngi kum ki nongpule ka long hatu kane ka poitri ka dei ka epik. Ha ka *Halor Ka Burom Ba La Jah* (1998) nga la kdew ba lada dei ban pynhap kyrdan ia kane ka jingtrei u H.Warmphaign Sten kum ka epik, dei ban pynhap ia ka ha ka kyrdan kum ka *epik tynneng* da ka jingthmu ban ym lah ban buh lang ia ka bad ki *epik tynrai*. Ha ka jingiadei bad kine ki kyrteng ki nongpule, lehse, ki lah iohi ba u Kynpham Sing Nongkynrih ruh u pyndonkam ia kine kijuh ki kyrteng hynrei ha ki jingmut pat kiba ia pher. Ngam kwah ban da tuklar shuh ia kane da ka jingngeit ba ma phi kum ki nongpule phi don hok ban pdiang bad kyntait ia kano kano kat kum ka jingsngew bit jong phi. Ha katei kajuh ka kot nga la kdew ia ki katto katne ki kyndon ba dei ban bud haba thoh epik, hynrei ngam shym la kdew pat la u H.Warmphaign Sten u la pyndep ia ki ha kane ka poitri kaba ka jingthmu ka long ban poi shata. Ka long kaba dei namarkata, ba ha kane ka kynti yn leh kumta. Ngan sdang ia kane na ka mat la ka khanatang kaba une u nongthoh ka don jingiadei ne em bad ka jaitbynriew Khasi.

Kane ka poitri, ka i kum ka poitri kaba dei shaphang ki ksuid ha ka jingiakrih ha Myngkoi. Hynrei lada ngi pule bniah ia ka bad shuh shuh lada ngi la sngewthuh bha ia i symboh pyrkhath iba la long ka daw bah jong kane ka jingiakrih ki ksuid (peit sla 5-8) ngin iohi ba ka thong jong kato ka jingiakrih ka long ban lap ia u briew, ban leh bein ia u kum ka jingpynhiar kput ia u Blei Nongbuh Nongthaw uba u ksuid um lah ban ialeh pyrshah. (Pule *Halor Ka Burom Ba La Jah*: Ka Phangpdeng). Ki kyntien sdang "BU BRIEW....." ki pynthikna ba ka poitri kam dei shaphang ki ksuid hynrei shaphang ki briew. Kine ki briew kin jin da la long kino kino lymda u nongthoh u da kdew shai u mut iano. Hynrei ka jingiaiban jong u ia ka khanatang u Sohpetbneng, ki hynniew jur ki briew kiba ia kiew ia hiar na ka jingkieng hangta, ka jinglap u Spai ba ki kiew bad ki hiar nangta katba kum ka khanatang ki pynthikna ba ki briew kiba paw hangne ki dei ki Khasi. La nang pynthikna shuh shuh ia kane da kaba kdew ba kine ki hynniew jur ki briew ki dei kiba la lam lynti lam khmat da u Kni. Hato kane kam phalang sha ka dustur Khasi bad namarkata sha ka jaitbynriew Khasi Khara? Ka khanatang shaphang u Hynniew Trep Hynniew Skum ka lah ban long tang ka dak ka shin jong ka jingngeit u khun Khasi khara ba ka tynrai ka longbriew manbriew ka dei na u Blei u

Trai Nongbuh Nongthaw hynrei shisien ba la kdew sha ka, ka jylli jong ka ka iar tang kat ban kynthup ia u paid Khasi Khara pateng la pateng. Kiwei kiwei ki para briew ki bym dei ki Khasi kim dei satia ki khun ki ksiew u Hynniew Trep. Ha kine ki sngi ngi iohi ba la mih bun ki jingthoh ruh ha kiba ki nongthoh ki kren ieit ia ka Ri Khasi kum ka Bri U Hynniew Trep Hynniew Skum. Ka kyrteng Hynniew Trep Hynniew Skum ka thew beit beit sha ka jaitbynriew Khasi, ia kane, lehse, yn ym don mano mano ki ban ong da kumwei. U nongthoh lyngba kine ki laiñ

U Jom u shong ha kliar kynjang jrong tam,
Marwei kum maw baheh u phnieng ki nia
Shaphang shathie u phai, u i duriaw
Baïar; hynrei kum dewlynnong ka paw
Ka ri ba rep ba riang ki khun u Blei.

(III:561-5)

u pynthikna ba ka ri kaba u iohi shaphang shathie na ki Mangkashang ka dei ka Ri Khasi. Ha kata ka por, u nongthoh u ong ka Ri Khasi ka paw kum ka dewlynnong. Kane ka dei ha kata ka por ba la ngeit ba kane ka dong bad bynta jong ka ri India ka don hapoh ka duriaw, hynrei ia ka Ri Khasi la pynpaw da une u nongthoh, la lah ban iohi kum ka dewlynnong.

Ka jingkylli kaba i'eng ha khmat jong ngi ka long la kane ka khanatang shaphang u Hynniew Trep Hynniew Skum bad ka jingiehnoh jong u ia u Blei lem bad kita ki Khyndai Trep Khyndai Skum ka long kaba ngi nud ban kyntait kum kaei kaei ka bym don jingiadei bad ka jaitbynriew.

Ka bynta kaba ar ha ka jingiadei bad kaba bishar ia kane ka poitri kum ka epik ka long ka jaka ha kaba ki jingjia ki jia. Haduh ha ka Kitab III:525 ki ksuid kim pat iuh kyndew ha Pyrthei, hynrei ha III:526ff la kdew ba

U Jom u hiar kliar ki Mangkashang
Kum puit baroh ki hiar hangta ban seng
Ka nia jutang ka buit ba kynja ksuid
Ban jop iu briew, jingthaw thymmai u Blei

(III:526-9)

U Jom um shym shong slem hangne. Tang shu dep pynbeit ia ki kam ki jam baroh, la iathuh ba ma u bad ki ksuid

Jaka kyntang ha kliar Diengie ki thaw
Ki bun, ki iuh ia kliar la long myngkoi.

(III:701-2)

Hangne ha kliar Diengiei la pynlong ka Dorbar Ksuid III. La pynlong khnang ia ka dorbar ksuid hangne ban pyniadei bad ka khanatang ba ngi tip bha kumno ka pap ka sang ka krei na Diengiei. Hadien ka dorbar, ki ksuid ki la ia pra kylleng ka Ri Khasi, hynrei u Spai

U suh soit soit sha phang ba phuh ka step
U jah de jlang shapoh ki dieng ba rben.
Ban ap ban swait aiu kan jia mynta.

(IV:4-6)

Um shym donkam ban ap slem hangta namar kumne kumne hi u la iohi ba ki

Hynñiew ki jur ki hiar ha sla khyndew,
(IV:26)

U nongthoh u pynthikna ia ka jaka jong ki jingjia nangne sha khmat kumne:

Ka trai tang nub tang jri ha kliar u lum
Kyntang ka ri thymmai: ka ri ba ngeit
Ha bor lah duh ki kñi kulong kumah.
Iuwei na ki ki khot u kñi rangbah
Ha u baroh ki dem ki nia jutang
Ban ñaid ryntih ki kam ha khrum ka bneng.

(IV:35-40)

Ynda haba ki hynñiew jur ki la rai ban pom pynkhylllem ia ka tang nub tang jri, ki jingjia la ki long ka jingiatyngkhuh u briew bad ki ksuid ne ka jingwad Blei pat jong u briew ki la jia lut ha ki sharing jong u lum Sohpetbneng. Ka jingwan phai jong ka Sngi na Krem Lamet kan long hi ha kane ka jaka namar ba kane ka dei ka phang ia kaba u nongthoh u kheiñ ba ka long "ka phang ba phuh ka step". Halor kine ba la kdew ka long kaba dei ban ong ba ki jingjia kim shym la jia tang ha Myngkoi hynrei ha Ri Khasi hi, kata ruh ha ka jaka kaba da thikna hangno ka don.

Ka kyndon kaba lai ka dei la ki tyngshop puron ki long kiba khraw ha kiba ka ñap ka im jong ka jaitbynriew ka shong. Lada ngi peit ia ki tyngshop-puron tang na ka liang ka buit thaw, ka buit pynkren briew ia ki, ngam bakla ban ong ba une u nongthoh u long uba la palat liam, hynrei ka shong ha ngi ban bishar la u Jom kum u tyngshop pdeng u long ne em uba long ka daw jong ka jingpyniãp troiñ noh ia ka sap tip briew tip blei ba ka jaitbynriew ka don. Lada bishar, bñiah ia u Jom ngin iohi ba ma u da lade um kham leh ei ei, hynrei u ai ki hukum, u mynjur ia

ki jingai jingmut bad u pynshlur ia ki ksuid baroh ban trei minot, ban trei dep ia la ki kamram kiba iadei bad kaba wad ban lap ia u briew kumta ban ioh pynjot, lehbeiñ bad pyniãp ia u. Ka kam pyniãp kaba ki ksuid hapoh ka jingialam u Jom ki leh ka long nyngkong halor ka sap tip briew tip blei, tip kur tip kha bad hadien pat halor ka met hi. Kane ka Pap ka sang, ka Klim ka ngat kaba pynpait ia ki iing ki sem jong ngi ha kine ki sngi kam don tynrai ha u Jom u kpa bad tnga ka Pap? Sngap ia ki ktien ba ka Pap kaba shi mynsiem bad u Jom ka kren

Ma nga ngan phon

Ba kynja blei bad ksuid baroh kin kie
Suki ngan btin suki ngan tan shane.
Ba kin thung syiem thung blei sa tang ia phi;
Ngan tem da sur ban shoh tyndep ngur ngur,
Ngan kynoi de hangne ha pneh basyaid,
Baroh ki blei kin klet la jinglong khuid.

(I:479-86)

Kine ki ktien ki long kiba shykhei haduh katta katta bad ki phalang sha ka jingngop ki briew kiba ha kano kano ka kyrdan ruh ha ka pah ka phon ka Pap ka Ner. Hato ka jingiap jong ka jaitbynriew kam shong ha kaba ka shah phyrnop ha ka bor ksuid bor khrei, katba ka jingim jong ka pat ha ka jingtip iu Blei bad iu briew?

Haba ngi peit bñiah ia u Jom ngin iohi ba kaba u mynjur ia ki kam ki kti jong kiwei pat ki tyngshop-puron (kum katei ba la kdew haneng ha ka jingidei bad ka Pap), ka long ba ia u Jom ym shym la pynieng ia u tang na ka bynta jong u hi hynrei na ka bynta ka kynhun kaba ma u u long u nongialam bad nongmihkhmat. Ha u Jom, kaba lap bad jop ia u briew ka long ka kam kyrtong ym jong u marwei hynrei jong baroh kawei ka kynhun. U Jom u long u tyngshop uba ki khmat jong u ki neh den ha ka thong kaba u la pynieng shi ban na ka bynta ia lade bad shi ban pat na ka bynta u paid ksuid ba bud ia u. U tyngshop ha ka epik ym tang ba u ieng kum u nongmihkhmat kumba la kdew haneng, hynrei u lah ruh ban don bad ki jingtlot kiba pynkylla khongpong ia ka nusip jong u. Haba peit ia u Jom ka jingtlot jong u ka shong ha kaba u ai lad ia ki ksuid ban klet ia u. Haba u Jom u kren ha ka dorbar ksuid ha Diengiei u ong

"...

To khie iapra, hangne ngan sah ngan ñaid
Kylleng ban wad ki buit ba biang, to leit.
Shane wat phai lymda phi rah khubor;

La miet ne sngi, la slap ne rngaw trei beit,
Klet shuwa ia nga, kamram kynmaw wat klet."

(III:713-8)

Hangne ngi iohi da lade hi u ong "Klet shuwa ia nga"
hynrei ynda haba ki ksuid ki la klet shisha, ki la krih kham
jngai na u, kim iohsngew shuh ia u haba u pyrta shnong pynlong
dorbar u bynñiaw

Burom jong nga la jah; kim treh ban wan
Paidbah ban sngap nu Spai khubor bun ai

(V:380-1)

Ha ka jingsngew jah burom, bad ha ka jingbymwan shuh
ki ksuid wat haba u la pyrta shnong ban long dorbar ka kam u
Jom ka kut noh artat hi bad u la dei ban phai dien trai sha ka
krem na kaba u la wan hangta ban ap iu briew. U nongthoh ha
kane ka khen u pynong ia u Jom

"Kham klo! ngin ap ia briew ha ri
Myngkoi"

(V:451-2)

Na kaba la kdew ngi iohi ba u Jom kum u tyngshop ha ka
epik u don, ar bynta ki kam ban pyndep. Ka kam kaba nyngkong
ka long kum u nongmihkhamat jong ka kynhun, kum u nongialam
ia la ka kynhun sha ka thong kaba long shisha ka kam kyrtong;
kaba ar pat, u paw kum u tyngshop shempap uba la dei ban jah
burom na ka daw ka jingtlot jong u hi.

La batai ba ka plot ha ka epik ka long lyngba ki jingjia kiba
pher ba pher. Kine haba la lum lang da ka buit thaw u nongthaw
ki kylla long kawei ka jingjia kaba khraw. Ka jingbishar bniah
ia kane ka poitri u H.Warmphaign Sten ka pyni ha ngi ba ki
jingjia ki bun shisha hynrei kaba kham kyrpang eh ka dei kato
ka jingmih noh u Ren na ka kynhun u Jom, pynban kata ka
jingmih noh kam shym pynbakla satia ia ka kam kyrtong kaba
long ka jingthew jong ka kynhun baroh kawei. Ha ka jingshisha
ka jingmih noh u Ren ka iarap ban pynpoi ia u Jom sha ka
jingthmu kaba u nongthoh u la thmu lypa, kata, ban pynkhlad
ia u Jom na kiwei ki tyngshop ba kham paw khmat. Ngii kynmaw
ba kito kiba la leit phai lang bad u Jom sha krem ki long tang u
Spai bad khyndiat ngut kiwei pat ki ksuid kiba don hajan u Jom
hynrei ki bym don wat tang ka kyrteng ruh.

Hynrei kane ka poitri kam long khlem ka jingtlot ha ka

liang ki tyngshop puron. Ka jingtlot ka paw eh ha kaba u
nongthoh u la pynrung ia ki tyngshop kiba dei ki jinglong. Kane
kaba pynrung ia ki jinglong kum ki tyngshop puron ka khun ia
ka poitri baroh kawei sha kaba kan kham i kum ka allegory ban
ia ka epik. Dei na kane hi ruh ba la kdew ba kane ka long ka
allegory kaba bha tam da u Kynpham Sing Nongkynrih bad da
i B.War ruh. Hynrei lada peit pat ia ki poitri na ka liang kum ka
jingiaid lynti jong ka jaitbynriew ha ka jingiadei bad ka bor
ksuid bad ka bor Blei, ngam bakla ban ong ba kane ka poitri
kam shu kut tang ha kyrdan kum ka allegory. U Paul Goodman
u ong:

Real voyages are epical like the *Odyssey* or
the *Lusiad*. Also allegorical voyages through
difficult terrain like the *Commedia*.

Goodman: *The Structure of Literature* (1954:67)

Ka Burom Ba La Jah kam dei ka jingiaid lynti kum ka
Odyssey hynrei ka jingiaid lynti ha ka jingmut kum ba la kdew
haneng, jong ka jaitbynriew ha ka jingiatan tyllai hapdeng ar
tylli ki bor.

Kane ka poitri ka don ka juk kaba thikna, kumba la kdew
ha ka bynta kaba iadei bad "I Symboh Pyrkhat". Shisha ngim
lah ban ong ba ka long ka bynta ka histori ha ka jingmut eg. U
Thomas Jones u la wan sha kane ka ri jong ngi ha ka snem 1841.
Ka jingbymdon ki kot ki sla ka pynlong ba ngin ym tip thikna ia
kiba bun kiei kiei kiba iasnoh bad ka jingiaid lynti jong ngi kum
ka jaitbynriew, hynrei kane kam khang lad ia ngi na kaba rah ia
ka jingmut jingpyrkhat sha ki sngi kiba u Soso Tham bad kiwei
ki khot ka Sotti Juk. Ha kano ka por ka la long kane ka sotti juk?
Ha ka jingpyrkhat jong nga kane ka dei ka juk ha shuwa ka
thoh histori ha shuwa ba u Soitan ne u ksuid u khrei un lap ia
ka pyrthei. Nga kdew sha khmat ia ka jingiapher hapdeng ka
sotti juk u Soso Tham bad u H.Warmphaign Sten. Kumba la
kdew, u Sten u pynpaw ba kane ka juk ka dei haba ki hynñiew
jur ki briew ki dang ia kiew ia hiar lyngba ka jingkieng ha
Sohpetbneng. Kine ki briew ki wan ban rep ban riang. Ngii tip ia
kane namar u Jom haba u peit ia ka ri na kliar ki Mangkashang
u iohi ia ka ri kum ka jaka rep jaka riang. Kane ka mut ba une u
nongthoh u ngeit ba u khun Khasi kum ki khun ki ksiew u
Hynñiew Trep um dei uba shang wad jingbam kylleng hynrei
uba la nang ban rep ban riang lypa.

Ka don ka jingeh khyndiat haba pyrshang lum lang ia kiei
kiei kiba u nongthoh u thoh shaphang kane. Ha ka Kitab IV u
nongthoh u iathuh ba u Kñi u ong

Ia ngi la shah ban wan ñaid kai shane
(IV:139)

Haba kine ki hynñiew jur ki shu wan ñaid kai te kumno u Jom pat u iohi ia ka kum ka jaka rep wat ha shuwa ba kin rai ban sah noh ha Pyrthei? Ka jingshisha ka long ba ka Pyrthei ka la i kum ka jaka rep jaka riang wat ha shuwa ba u briew un rep namar ba u Blei hi u la pynlong lypa ia ka bam ka dih kyrhai. U Jom um shym tip ia kane, u nang mut dei ki briew hi kiba la rep. Nalor kane ki hynñiew jur kiba shu wan ñaid kai, kim shym wan ban trei namar kim donkam ban leh kumta. Balei? Namar ha kane ka por shuwa ban khet ia ka jingkieng, ka bam ka dih jong ki la ka long ha Bneng ne ha Khyndew ka bam na ka bynta jong ki ka dap kyrhai. U Kñi u iathuh shuh shuh ba hangtei

Ngi bam ki soh; ngi kheit syntiew ki skut
Khlem thung khlem rep, kyrhai ki mih hangne.
(IV:140-1)

Te kumno pat ka Ramew ka ong ba ki khun u Blei

"Ki trei ki ktah mynsngi, ki suk ki saiñ,
Mynmieñ sha bneng ki kiew ban thiah ban dem.
(I:319:20)

Ka jingkylli kaba mih ka long; ki trei ki ktah aiu kita ki hynñiew jur ki briew haba ki wan hiar sha Khyndew mynsngi mynsngi?

Haba ki la sah noh ha khyndew ki la lap ka bam ka dih kyrhai. Kumta kim shym hap ban rep. Ka jingshisha hi ka long, kumba la kdew haneng u Blei Nongpynlong u la pynlong lypa ha sla Pyrthei ki soh, ki kait, etc. Peit u nongthoh u thoh

Ha ri thymmai ki lap ki soh,
Ki kait, ki jhur katba ki ang ka mon.
Ka um bym rngad myntlang ki tong ki dih
Ban khlaiñ ka met. Ka lyer ba beh hir hir;
Kir kir ki khiih kynja ba mih napoh khyndew.
(V:2-7)

Ka jingrep jingriang ka la sdang bun snem hadien ka jingket noh ia ka jingkieng Sohpetbneng. Ka jingrep ka sdang ynda haba ki briew ki la roi. Kine ki laiñ harum ki kdew shai ia kane

Nang bun ki snem, nang bun ki sem, ki trep

Ne skum ha ri thymmai. Bynriew nang roi
Shano kin poi?

(V:9-11)

"Shano kin poi?" Ka long ka jingkylli kaba lah ban jubab ha ki bun rukom, hynrei u nongthoh lyngba kine ki laiñ harum, u pynpaw ba kawei sha kaba ki briew ki la poi ka long ka thngan ka sliang bad ka jingbym dap bam shuh, namarkata ki la dei ban rep ban riang.

Ki tip kham bha lehse.
Ki tip? Ka thngan, ka sliang, ka shit, ka khriat;
Symbai bun jait ki rep ki thung, ki ot,
Ki kheit ban im.

(V:11-4)

Kaba ngi lah ban iohi na kine baroh ka long ba ka don ka jingiatyngkhuh hapdeng kine ar: (i) ka jingkwah u nongthoh ban pynlong ia ki khun Khasi kiba la nang lypa ka rep ka riang; (ii) ka jingsngewthuh bad jingtip na ki jingpule ba u briew la u long uno uno ruh, ha kaba nyngkong u long hi uba shu shang wad bam kylleng.

Ha ka liang ka ktien, ngi lah ban ong ba une u nongthoh u la jop bha ha kaba pyndonkam ia ka Blank Verse kaba ryntih shiphew kynnoh. U la wanrah ia ki kyntien kiba ngim kham pyndonkam ha kaba kren. (Peit ia ka "Stail Tynrai u H.Warmphaign Sten"). Hynrei ka jingpyndonkam ia ka ktien ka shong tlot ha kito ki bynta kiba u nongthoh u wanrah ia ka sur biria lyngba ki kyntien thawnang kumba la kdew ha ka bynta ba iadei bad ka Blank Verse.

Une u nongthoh u la pyndonkam ia ka dustur epik ban buh jingkyrpad ha ki bor kiba halor ban ia u. La thoh bniah halor "Ka Jingkyrpad" ha ka *Halor Ka Burom Ba La Jah*. Ka jingpynpaw ia ka "jingsngew rangli" ruh ka long kawei ka dustur epik. La kdew ia kane bad ia kiwei pat ki dustur epik ba une u nongthoh u pynbud ha "Ki Ksai Na Wei".

Kawei pat ka mat kaba donkam ban peit ha ka jingidei bad kaba thoh epik ka long ba ka jingthoh kam dei ban pynpaw ia ka malade u nongthoh. Kane kam dei kaba suk ban ia kren. Hato ngi mut ban ong ka malade u nongthoh ka paw man ka sien ba ka kyntien 'nga' ka paw ha kata ka poitri? Lada ka long ba ngi bishar ia ka tang kumta te nga nud ban ong ba ha baroh kawei ka pyrthei yn ym don satia kawei ruh ka epik. Kaba ngi dei ban sngewthuh shaphang kane ka long ba u 'nga' ha ka poitri u long u nongthoh kum u nongiathuh ia kata ka khana

epik ym u nongthoh kum u John Milton ne H. Warmphaign Sten. Kaba donkam ban peit ha ka poitri ha kane ka liang ka long la u nongthoh u ai ne em ha ki tyngshop-puron ka jingthmu jingthew ban pyndep bad la ki tyngshop-puron ki jop ne em ha kata ka jingthew. Ka jingbishar ia kane ka poitri u H. Warmphaign Sten ka pynpaw ba u nongthoh u la da ai ka jingthmu jingthew kaba thikna ia la ki tyngshop-puron, bad ngi lah ruh ban ong ba u la lah ban pynpoi ia ki shaduh sha ka thong kaba u la pyniohi lypa ha u Jom bad ha kiwei pat ki ksuid.

Hynrei kawei kaba ngim dei ban matlah ha kane ka liang ka long ba ki ksuid ki la shu jop suk than eh ia u briew. Hato ka nia ka jutang ha kaba la pynshong ia ka jingpynshoi ia u briew kaba paw lyngba kine ki laiñ

"Ko Khun ka Bneng! Wat bud tynneng. Haw seng,
Hima thymmai lashai. Phin i kan roi
Kan iar ha ri thymmai ban seng ma phi.
Phim thait ka kiew mynmiet ka hiar mynstep?
Hangne to shong to sah, to trei to ktah,
Da pun da kha hi keiñ ban roi symbai
La jong. Phi tang shu pom tang nub tang jri
Phim hap kiew shuh shatei."

(IV:447-54)

ka khelaiñ kat haduh ban pynngam ia u briew? Ka nia kaba don ka snap jingkhelaiñ katto katne ka dei tang katei kaba kren ia ka 'seng hima thymmai'. Lynda ki briew ki la buaid bor synshar lypa, ka jingsngewthait ban kiew mynmiet ban hiar mynstep kan nym mih satia. Lynda ki la sngew kumba ka hukum Blei bym bit sah miet ha Pyrthei ka long ka jingkhum halor ka jinglaitlluid jong ki, kin nym da la kwah ban ioh laitluid. Ka jingkren beiñ "Syiem" u Spai lehse ka la trei ha ka jingpyrkhat ki briew, bad lehse dei kane hi kaba la pynngop ia ki. Lada kam shym la long kumta, kitei ki nia ban shong ban sah noh ha pyrthei, ban trei ban ktah, ban pun ban kha kim da don ka snap pynkbih.

Ngi la ktaid shibun halor ki bynta kiba pher jong kane ka poitri kum ka epik bad ngi la iohi shibun ki jingpyrshang na ka liang u nongthoh ban pynbit pynbiang ia ka kum ka epik. La hapdeng ki jingduna, kum na ka liang ka ktien, ngim lah khlem da mynjur ba ka jingpyrshang hi ka long kaba khraw bad ba ka long ruh ka thylleng epik kaba nyngkong eh ha ka ri.